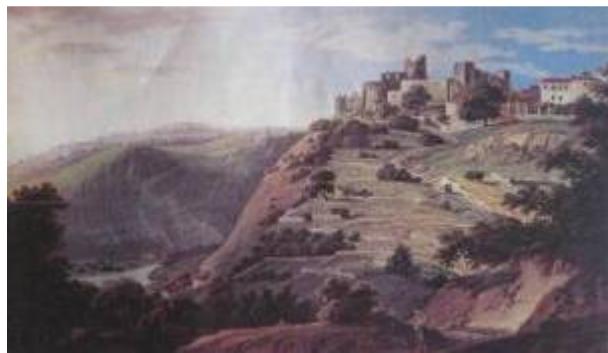

Dolazak Karla VI. u Rijeku 1728. godine – obojeni crtež (dio) – u pozadini Trsat

**Franz Jascke:
Pogled na ruševine i franjevački
samostan na Trsatu – 1808.**

Trsatska gradina – 2014.

Rijeka sa Trsatske gradine – 2014.

TRSAT

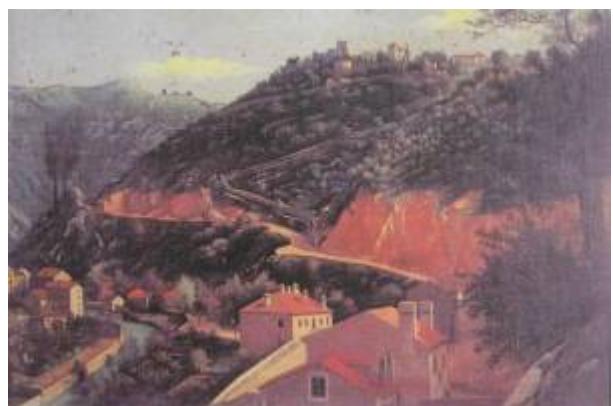
– najstariji je dio grada Rijeke na strmoj litici iznad kanjona Rječine, na njezinom istočnom dijelu koja nedaleko potom utječe u Riječki zaljev. Proteže se od povijesne jezgre Trsata do Sveučilišnog kampusa na istoku, a na sjeveru do naselja Strmica.

Na mjestu današnjeg riječkog Starog grada nalazila se Tarsatica, grad-utvrda, koja je od 4. st. bila ključna točka rimske obrambenog sustava, Liburnijskog limesa.

Nakon pogibije franačkog markgrofa Erika u borbi s Hrvatima 799. godine, Franci razaraju Tarsaticu. Nakon njihovog odlaska, domaće se liburnijsko i romanizirano stanovništvo tijekom seobe naroda ubrzo slaveniziralo, a naziv grada Tarsaticae prenio se na susjedni briješ nad Rječinom i prilagodio se slavenskom izgovoru kao Tersat, Cersat i napokon Trsat.

Od kraja 8. pa do pred kraj 13. stoljeća nema podataka o Rijeci pa tako ni o Trsatu.

Trsat je od 1223. godine, kada je dospio pod vlast Frankopana, pa do današnjih dana više puta mijenjao vlasnike – bili su to grofovi Celjski, Ugarska, Austrija, Venecija, Turska, Bakarski municipij, Kraljevina Ilirija (Napoleon), Kraljevina SHS, Italija, Njemačka, Jugoslavija i danas Hrvatska.

**Francesco Pauer:
Pogled na Trsat – oko 1870.**

ZNAČAJNIJI DATUMI U POVIJESTI TRSAT

1288. – 2013.

- 1288.** Prvi put se spominje Trsat kao sjedište Vinodolske župe u posjedu Krčkih knezova kod sastavljanja Vinodolskog zakona.
- 1291.** Od 15. svibnja 1291. do 10. prosinca 1294. godine boravila je, prema legendi, na trsatskoj Ravnici Sveta kuća u kojoj je arhanđeo Gabrijel navijestio Djevici Mariji da će začeti Isusa.
- 1367.** Papa Urban V. poslao je na Trsat ikonu *Bogorodice s Kristom*, koju je navodno naslikao Sv. Luka. Trsatski povjesničar Franjo Glavinić navodi da je čudotvorna slika *Gospe Trsatske, Majke Milosti*, poklonjena 1362. godine.
- 1431.** Franjevački samostan i crkva Gospe Trsatske utemeljeni su kao zadužbina kneza Martina Frankopana.
- 1453.** Martin Frankopan sagradio je na trsatskoj Ravnici samostan uz dopuštenje pape Nikole VI.
- 1460.** Donijet je *Trsatski statut* pisan glagoljicom.
- 1509.** U lipnju senjski kapetan Andrija Bot oslobođio je Rijeku od Mlečana. Trsat je ponovo u vlasništvu Bernardina Frankopana.
- 1527.** Turci su osvojili Trsat i nekoliko mjeseci bili njegovim gospodarima.
- 1531.** Kliški kapetan Petar Kružić dao je sagraditi prvi dio Trsatskih stuba.
- 1624.** Riječki kapetan Stjepan della Rovere dao je sagraditi u crkvi Gospe Trsatske kapelu Sv. Ane i obiteljsku grobnicu. Za žrtvenik Sv. Ane naslikao je G. P. Telesforo de Pomis oltarnu sliku *Sv. Ane Trojne s obitelji Stjepana della Rovere*.
- 1628.** Carski zvaničnik u Rijeci Karlo Wassermann sa suprugom dao je sagraditi kapelu Sv. Karla na Trsatu.
- 1629.** 5. ožujka izgorio je Franjevački samostan. Izgradnja novog samostana završena je 1691. godine.

Trsatska gradina

Petar Kružić
1491. – 1537.

Spomen ploča
na početku stuba

Franjevački samostan

Serafin Schön
1605. – 1693.

Franjo Glavinić
1585. – 1652.

Mramorni oltar
Sv. Mihovila

Rešetka od
kovanog željeza

- 1631.** Švicarac fra Serafin Schön slika pale na oltarima Sv. Mihovila, Sv. Nikole i Sv. Katarine sa zagovornicima u crkvi Gospe Trsatske.
- 1640.** Dovršen je dio franjevačkog samostana, u kojem je refektorij za koji je fra Serafin Schön završio sliku *Mistična večera Gospodinova*. Donijet je novi *Trsatski statut* koji je vrijedio i kroz čitavo 18. stoljeće.
- 1644.** **24. kolovoza** senjski biskup Mariani posvetio je kamen temeljac čime počinje generalna obnova i proširenje crkve Gospe Trsatske, koja traje do 1652. godine.
U crkvi Gospe Trsatske podignut je mramorni oltar Sv. Katarine.
Sagrađeno je pjevalište u crkvi Gospe Trsatske.
- 1648.** Fra Franjo Glavinić objavio je u Udinama knjigu *Historia Tersattana*.
- 1660.** Župnik Antonić produljio je crkvu Sv. Jurja.
- 1674.** Senjsko-modruški biskup Ivan Smoljanović posvetio je oltar Sv. Sebastijana i oltar Blažene Djevice Marije u crkvi Sv. Jurja.
- 1678.** Crkva Sv. Jurja dobila je prve isповjetaonice i propovjetaoniku.
- 1690.** Grobnički kapetan Franjo Frankulin dao je sagraditi u crkvi Gospe Trsatske kapelu Sv. Antuna Padovanskog i grobnicu.
- 1692.** Glavni oltar u crkvi Gospe Trsatske dao je podići Ivan Uzolin, umirovljeni zagrebački sudac.
- 1701.** Podignut je mramorni oltar Sv. Mihovila u crkvi Gospe Trsatske.
- 1704.** Christophoro Tasca iz Bergama crta na stropu refektorija franjevačkog samostana kompoziciju *Bezgrešna Djevica kojoj se klanjaju Sv. Franjo i Sv. Antun*.
- 1705.** Christophoro Tasca slika u refektoriju franjevačkog samostana sliku *Čudesno umnožavanje kruha* i kompoziciju *Izraelci sabiru manu u pustinji*, te portrete franjevačkih svetaca Sv. Bernardina, Sv. Bonaventure i Sv. Petra Alkantara.
Zagrebački biskup Martin Brajković postavlja na ulazu u svetište Gospe Trsatske rešetku od kovanog željeza.

Mistična večera
Sv. Obitelji
(detalj)

Mramorni oltar
Sv. Katarine

Glavni oltar
crkve Gospe
Trsatske

- 1715.** Riječanin Petar Francetić dobio je odobrenje pape Inocenta XII. za krunjenje slike Gospe Trsatske.
- 1723.** Franjevci-drvorezbari postavljaju u crkvi Gospe Trsatske oltar Sv. Petra.
- 1724.** U crkvi Gospe Trsatske podignuti su oltari Sv. Ane i Sv. Franje.
- 1725.** Vojvoda štajerski, kranjski i koruški te brinjski kapetan Franjo Gabriel Aichelburg dao je sagraditi gornji dio Trsatskih stuba i na njima podignuti Sv. Ignacija Loyole.
- 1727.** Franjevci-drvorezbari postavljaju u crkvi Gospe Trsatske oltar Sv. Nikole. Oltara Sv. Ivana Nepomuka dovršen je 1729. godine.
- 1730.** Kod ljubljanskog slikara Valentina Metzingera naručene slike za franjevački samostan.
- 1745.** Kronogramom je datiran ulazni trijem za Trsatske stube.
- 1750.** **29. i 30. studenoga** Rijeku i Trsat razorio je potres.
- 1754.** Župnik Josip Zandonati dao je u crkvi Sv. Jurja ponovo sagraditi kapelu Sv. Dizme, koju je 1755. godine posvetio biskup Juraj Vuk Čolić.
- 1763.** Osnovana je privatna škola u kojoj je podučavao bogoslov Grga Mršić, ali to nije dugo potrajalo.
- 1778.** Marija Terezija izuzela je Trsat iz habsburških kućnih dobara i predala ga municipiju grada-kotara Bakar.
- 1796.** **28. studenoga** u ispravi municipija grada Bakra od prvi puta spominje se Sušak kao dio Trsata.
- 1797.** Župnik Jakov Tian (Tianić) nabavio je glavni oltar u crkvi Sv. Jurja, autora Ksaverija Medelina.
- 1818.** Na Trsatu do 1824. godine djeluje osnovna škola na njemačkom jeziku.
- 1824.** Crkva Gospe Trsatske dobila je sadašnje pročelje i zvonik.
- 1826.** Grof Laval Nugent kupio je gradinu Trsat i dao je obnoviti.
- 1843.** Započinje s radom Museum Nugent u kaštelu Trsat, prvi muzej u tadašnjoj Hrvatskoj.
- 1846.** Osnovna škola počinje djelovati na hrvatskom jeziku.
- 1866.** Crkva Sv. Jurja dobila je današnji oblik, a sagrađen je i novi zvonik.
- 1874.** Ukiđanjem Bakarskog municipija osnovana je Općina Trsat kojoj su pripali Sušak i Vežica.
- 1875.** Trsat je posjetio hrvatski ban Ivan Mažuranić.
- 1876.** Sjedište Trsatske općine, kojoj su pripojene obje Kostrene i Draga, prenijeto je u Sušak.

**Crkva
Gospe Trsatske**

**Marija Terezija
1717. – 1780.**

**Laval Nugent
1777. – 1862.**

**Crkva
Sv. Jurja**

- 1877.** Utemeljeno je društvo *Narodna čitaonica*, danas *Hrvatska čitaonica Trsat*.
- 1887.** **8. rujna** Čitaonica je započela sa radom nakon što je Ban Khuen Héderváry potvrdio njena *Društvena pravila*.
- 1890.** Sušak s Trsatom broji 3.500 žitelja.
- 1894.** Artur, sin Lavala Nugenta, prodao je zagrebačkom Arheološkom muzeju zbirku kipova i antičkih vaza iz zbirke na Trsatu.

Ivan Mažuranić
1814. – 1890.

Spomen ploča na
zgradi Osnovne
škole "Trsat"

1895. Osnovano je Pjevačko društvo *Primorski Hrvat*, danas *Mješoviti pjevački zbor Hrvatske čitaonice Trsat*.

1896. **5. kolovoza** položen je kamen temeljac za izgradnju doma *Hrvatske čitaonice*.

1897. **31. listopada** završena je izgradnja doma *Hrvatske čitaonice*.

1898. **9. siječnja** svečano je otvoren dom *Hrvatske čitaonice*.

Dio stare jezgre Trsata (Varoš – danas Frankopanski trg) – početkom 20. i 21. st.

Hrvatska čitaonica Trsat
i zvonik crkve
Gospe Trsatske

Grb
Gradske glazbe
"Trsat"-Rijeka

1900. Sušak s Trsatom broji 6.000 žitelja.

1901. Druga dražba vrijednih slika iz muzejske zbirke Nugent. Slike su prodane 1902. godine.

1904. Izgrađen je drugi kat franjevačkog samostana, gdje je smještena knjižnica.

1905. Osnovan je Nogometni klub *Slavija* čija aktivnost traje do 1941. godine.

1906. **24. lipnja** osnovana je *Limena glazba Trsat*, danas *Gradska glazba "Trsat"-Rijeka*.

1913. **29. travnja** osnovano je Radničko-obrtničko potporno društvo *Erazmo Barčić*. Društvo je djelovalo do pred koju godinu prije početka Drugog svjetskog rata.

1919. **23. listopada** Sušak je proglašen gradom. Do 1923. godine u Hrvatskoj čitaonici boravi talijanska okupacijska vojska.

Osnovan je Nogometni klub *Frankopan* čija aktivnost traje do 1926. godine kada se spojio sa Nogometnim klubom *Slavija*.

Na Sušaku živi oko 16.000 žitelja.

Rimskim sporazumom između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije, tadašnja Rijeka ustupljena je Kraljevini Italiji; Sušak je u sastavu Kraljevine Jugoslavije.

Do jeseni u Domu Hrvatske čitaonice boravila je jugoslavenska vojska.

Osnovano je Tamburaško društvo *Lisinski* čija aktivnost zamire 1928. godine.

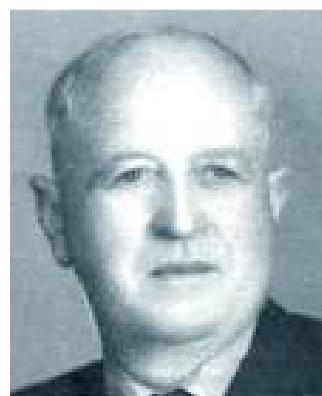

Frankopanski trg – početkom 20. i 21. st.

- 1925.** Obnovljen je Dom Hrvatske čitaonice na Trsatu. Josip Moretti-Zajc naslikao je zastor pozornice. U izvedbi mu je pomogao Martin Koprivnikar.
- 1926.** Osnovano je Glazbeno-diletantsko društvo *Frankopan* čija aktivnost traje do 1929. godine.
- 1928.** Prema projektu arhitekta Zlatka Prikrila i uz suradnju vrtlara-pejzažiste Josipa Kulfaneka ureden je park na Trsatu, danas *Park heroja*.
- 1931.** Obnovljene su Trsatske stube.
- 1932.** Umro je Josip Linić, jedan od osnivača i prvi predsjednik *Hrvatske čitaonice Trsat*, od 1877. do 1927. godine.
- 1939.** Osnovano je Kulturno društvo *Prijatelji seljačke slove*. Rad Društva završava iduće godine policijskom zabranom.
- 1941.** **11. travnja** Kraljevina Jugoslavija predala je Sušak talijanskim fašistima.
- 1943.** **8. rujna** Italija je kapitulirala.
15. rujna njemačka vojska s riječkim fašistima zaposjela je Sušak.

Josip Linić
1852. – 1932.

Josip Kulfanek
1899. – 1976.

Josip Moretti-Zajc
1882. – 1933.

Park heroja

**Zastor u Hrvatskoj
čitaonici Trsat**

Borbe za oslobođenje Sušaka

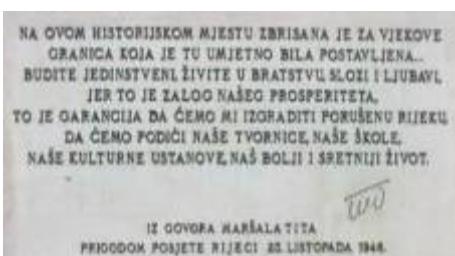

danas: Gimnazijske stube

Prva tenkovska brigada ulazi u tadašnju Rijeku

danas: Ulica Fiumara

Spomen obilježje (1946.) i novoizgrađeni most (2014.)

Spomen-kosturnica

1945. **21. travnja** jedinice IV. armije JA oslobodile su Sušak.

3. svibnja jedinice IV. armije JA oslobodile su tadašnju Rijeku.

1946. **22. listopada** svečano je otvoren novoizgrađeni most preko Rječine između Rijeke i Sušaka.

1948. Prezidijum Sabora Narodne Republike Hrvatske raspisao je 1. veljače izbore za Gradski narodni odbor Rijeka kao jedinstveni narodni odbor cjelovitog područja dotadašnjih gradskih narodnih odbora Rijeke i Sušaka.

28. veljače Rijeka i Sušak postaju jedinstveni grad – RIJEKA.

22. prosinca osnovano je Fiskulturno društvo *Budućnost* iz kojeg 1953. godine nastaje poslijeratni Nogometni klub *Orijent*.

1949. **11. ožujka** osnovano je Radničko kulturno-umjetničko društvo *Trsat* čija aktivnost zamire 1952. godine Njegovu ulogu preuzima današnja *Hrvatska čitaonica Trsat*.

1950. Osnovano je Društvo za tjelesni odgoj *Partizan* koje djeluje do 1963. godine.

1951. Počinje temeljito uređenje i uljepšavanje crkve Gospe Trsatske.

1956. **18. prosinca** umro je Ivan Matrljan, aktivan član Hrvatske čitaonice Trsat i više kulturnih društava te kapelnik *Glazbe Trsat* (1923.-1938. i 1945.-1956.).

1957. **4. srpnja** otvorena je *Spomen-kosturnica* u Parku heroja. Izgrađena je po projektu arhitekata Zdenka Kolacija i Zdenka Sile.

14. listopada umro je Andrija Rački, teolog, povjesničar i jedan od osnivača *Limene glazbe Trsat* te njen prvi i dugogodišnji predsjednik.

Osnovan je Boćarski klub *Trsat*.

Ivan Matrljan
1891. – 1956.

Andrija Rački
1870. – 1957.

- 1960.** Križni put u crkvi Gospe Trsatske izveo je akademski slikar Ivo Režek.
- 1973.** Sagrađena je Dvorana mladosti, namijenjena uglavnom za sport.
- 1976.** **7. lipnja** osnovano je Kulturno-prosvjetno društvo *Ivan Matrljan*. Društvo nosi ime po dugogodišnjem kapelniku *Glazbe Trsat*
- 26. rujna** osnovan je Rukometni klub *Trsat*.
- 1977.** Podignut je spomenik palim borcima Narodnooslobodilačkog rata i žrtvama fašizma Trsata, rad akademskog kipara Ljuba de Karine.
- 1991.** **25. lipnja** proglašena je neovisnost Republike Hrvatske od SFRJ.
- 8. listopada** Republika Hrvatska raskinula je sve veze sa SFRJ.
- 9. prosinca** Rijeku su napustile posljednje jedinice JNA.

**Spomenik palim borcima NOR-a
i žrtvama fašizma Trsata**

**Dan neovisnosti Republike Hrvatske
– zastave Republike Hrvatske
i Grada Rijeke**

- 1992.** **15. travnja** osnovan je *Klub prijatelja Trsata* (danas: *Grada Trsata*) čiji je cilj njegovanje i razvijanje bogate, povijesne, kulturne, domoljubne i društvene baštine Trsata.
- 1998.** Na groblju Trsat podignut je *Oltar-križ*, spomen obilježje poginulim borcima Domovinskog rata, rad akademskog kipara Ljuba de Karine.

Spomen obilježje Oltar-križ

Zajednička kosturnica groblja Trsat

- 1999.** Otvorena je 19 km dugačka *Šetnica uz Rječinu* s 13 kontrolnih točaka, od Tvornice papira do izvorišta. Dio *Šetnice* prolazi i Trsatom.
- 2000.** Na trsatskom groblju podignuta je zajednička kosturnica. Autor je Damir Emili, ing. građ.

2003. 8. lipnja papa Ivan Pavao II. posjetio je Trsat.

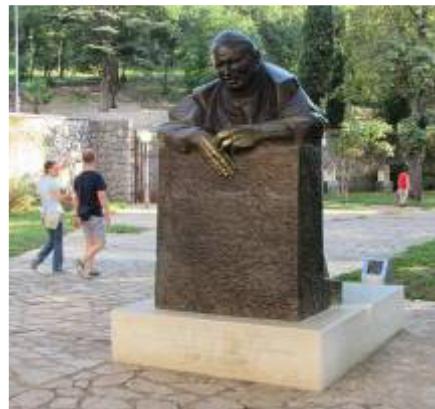
Udruga Hrvatski domobran-ogranak Rijeka podignula je na groblju Trsat spomenik svima koji su svoje živote ugradili u opstojnost svoga naroda i domovine Hrvatske. Spomenik je rad akademskog kipara Žarka Violića.

2005. 10. svibnja ispred crkve Trsatskog svetišta postavljen je kip pape Ivana Pavla II. pod nazivom *Trsatski hodočasnik*, rad kipara Ante Jukića.

Poglavarstvo Grada Rijeke i Gradsko vijeće prihvatali su konačni prijedlog uređenja sveučilišnog kampusa i Kliničkog bolničkog centra.

Spomenik svima koji su svoje živote ugradili u opstojnost svoga naroda i domovine Hrvatske

Trsatski hodočasnik

2006. Položen je kamen temeljac za izgradnju Pastoralnog centra koji će biti nazvan *Aula Ivana Pavla II.*

Trsatske franjevce pohodio je generalni ministar Reda Manje braće fra José Rodriguez Carballo.

Tom prilikom susreo se s riječkim nadbiskupom Ivanom Devčićem i đakovačko-srijemskim biskupom Marinom Srakićem.

3. studenoga predsjednik Vlade Republike Hrvatske, dr. Ivo Sanader otvorio je novouređenu zgradu Akademije primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci.

2007. Riječko Gradsko vijeće prihvatio je Generalni urbanistički plan. Među šest glavnih projekata su izgradnja sveučilišnog kampusa i Kliničkog bolničkog centra.

26. rujna rušenjem zgrade u donjem zapadnom dijelu Kampus-a, započeli su se stvarati preduvjeti za gradnju zgrade Filozofskog i Učiteljskog fakulteta.

Akademija primijenjenih umjetnosti

Filozofski i Učiteljski fakultet

2008. **5. lipnja** zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić otvorio je *Aulu Ivana Pavla II.*

Na vrhu Trsatskih stuba Petra Kružića postavljena je skulptura *Marija*, u počast majkama i ženama pomoraca, rad akademskog kipara i slikara Željka Kranjčevića Wintera.

2009. Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja započeo je sa arheološkim istraživanjima Trsatske gradine.

2011. Na prostoru Kampusa završeni su radovi na objektima Filozofskog i Učiteljskog fakulteta, Građevinskog fakulteta, Znanstveno-tehnologiskog parka, sveučilišnih odjela za matematiku, fiziku, informatiku i biotehnologiju te objekta društvene prehrane s garažom.

2013. **17. veljače** u kompleksu Trsatskog svetišta i samostana otvoren je novi *Križni put*, rad akademskog kipara Ante Jurkića u suradnji s arhitektom Aleksandrom Bašićem.

Aula Ivana Pavla II.

Sveučilišni kampus Trsat

Marija

Križni put – dio

2015. U Kampusu Trsat započela je izgradnja tri objekta studentskog smještaja sa ukupno 650 ležajeva.

Priredio: Marijan Matković

Rijeka, rujan 2015.